

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

6 Quomodo causa libera determinetur à iudicio rationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

formaliter libera præter voluntatem. Neque hoc est contra perfectionem intellectus, quia simpliciter maior perfectio est esse regulam voluntatis, cui perfectioni repugnat libertas formaliter in eadem potentia, tum quia regula debet esse certa, & de se immutabilis, tum etiam quia illa operatio quæ est regula, non est per inclinationem & tendentiam in rem regulatam, sed per quandam commensurationem ad illam, quæ commensuratio non est indifferens, sed certa & determinata: voluntas autem, quia est quasi cæca, indiget regula, aut directione intellectus: quia verò tendit in suum obiectum per voluntariam inclinationem perfectam, capax est libertatis: & in hoc potest secundum quid excedere intellectum, quâvis simpliciter sit in perfectione inferior.

SECTIO VI.

Quomodo causa libera determinetur à iudicio rationis

I.
Prima sententia.

Superest tamen respondeamus ad difficultatem in fauorem secundæ sententiæ propositam, quæ aliam questionem postulat: quomodo scilicet voluntas, dum libere vult, à ratione determinetur. In qua discipuli D. Thom. supra citati, & alii recentiores omnino contendunt non posse voluntatem determinari, ad liberum actum, nisi præcedat in intellectu definitum iudicium practicum, vel ut alii loquuntur, imperium quo hic & nunc pensatis omnibus, definitam sententiam proferat, hoc esse homini eligendum: vel impulsum qui hac voce explicatur, *fac hoc*, efficiat. Ratio esse potest, quia voluntas non potest ferri, nisi in obiectum cognitum, & per rationem propositum, cum sit appetitus rationalis 3. Ethic. ca. 2. ergo donec ratio determinatè iudicet quid eligendum sit, non potest voluntas eligere: alias tenderet in obiectum incognitum: quia cognitio vera non est sine iudicio, per puram enim apprehensionem nondum cognoscitur an res sit talis, vel non sit: ergo & e conuerso stante illo definito iudicio, hoc est eligendum, non potest voluntas non eligere: quia alias etiâ tunc sine ratione duceretur: & formaliter, vel virtualiter saltem ferretur in incognitum: quia non eligendo, vel formali, vel virtuali actu refutat illud obiectum, vel vult non amplecti tale medium sine vlla ratione vel iudicio: repugnat ergo voluntatem sic operari. Propter quod fortasse dixit Bernard. libr. de grat. & libero arbit. habere semper voluntatem cognatam rationem, quia licet non semper ex ratione, nunquâ tamen absque ratione mouetur.

II.
Secunda sententia Henric. Scotus. Andr.

Hæc vero sententia non placet Henrico, neque etiam Scoto & discipulis eius, ut patet ex locis citatis, & ex Antonio, Andr. 9. Metaphysic. q. 2. Et sane ratio insinuata in superiori sectione referendo secundam sententiam apud me est irrefragabilis: nam si illud iudicii rationis est ita prærequisitum ad operandum ut in suo genere sit causa necessaria ad actum liberum voluntatis: & illo iudicio posito voluntas non potest non consentire illi: ergo voluntas non est talis potentia, quæ positis omnibus absolute prærequisitis ad operandum, possit velle & non velle: ergo non est potentia libera. Tota collectio videtur evidens iuxta principia superius demonstrata. Et declaratur amplius, nam posito iudicio, voluntas ex necessitate vult in sensu (ut aiunt) composito: quod facile concedent auctores illius sententiæ: adeo ut Medin. 1. 2. quæst. 9. art. 1. dub. 2. post secundam concl. dicat stante imperio efficaci ex parte intellectus nullam restare libertatem in voluntate ad contradicendum. Et subdit, non habere imperium hanc efficaciam ab ista voluntate per se loquendo, quia cum non sit ab initio in infinitum, necessario deueniendum est ad vnum imperium intellectus anteuertens omnem actionem voluntatis, quod secum efficaciter rapiat voluntatem

Et Bellarminus, qui illam tenet sententiam libr. 2. de Beatorum est determinata ad amandum Deum posita visione Dei, ita in quacunque re particulari eligenda voluntas est determinata ad vnum quoad specificationem, & quoad exercitium, & re ipsa necessario eligit: quando aderit præsens iudicium practicum particulare dictans hic & nunc absolute omnibus consideratis hoc esse eligendum.

Sed tunc interrogo rursus an illud iudicium sit absolute & simpliciter necessarium, ita ut feratur ab intellectu ex vi solius obiecti, & medii evidentis, aut alterius causæ necessitantis intellectum ad tale iudicium: an vero sit actus simpliciter liber. Si primum dicatur, euidenter destruitur vsus libertatis, quia talis vsus neque cernitur in ferendo ipso iudicio, neque in actu voluntatis qui ad illud necessario cõsequitur. Neque hic inuenit quidquam sensus compositus, quia illa suppositio cum qua actus necessario cõponitur, est in se simpliciter necessaria & non libera, & est antecedens tanquam causa necessitans ad subsequente actum: qui modus compositionis in amore beatifico reperitur, nec potest actus voluntatis alio modo esse necessarius. Si vero dicatur iudicium illud esse liberum (ut tandem post inutiles & obscuras distinctiones concedit lauellus 9. Metaph. quæst. 4.) interrogo rursus, an illud iudicium sit liberum elicibile ex vi intellectus, vel imperatiue à voluntate. Primum dici non potest in sententia cum qua conuenimus, qui de hoc puncto disputamus, quod intellectus non est potentia formaliter libera. Si verò dicatur secundum, vel proceditur in infinitum, vel omnino destruitur illa sententia, nam de illo actu voluntatis qui determinat intellectum ad tale iudicium, inquiri non determinetur ex alio iudicio intellectus, & de illo redibit idem argumentum, & sic procedetur in infinitum. Si vero ille actus liber voluntatis non est ex determinatione similis iudicii prioris inferuntur duo, illi sententiæ contraria. Primum est voluntatem non determinari in omnibus suis actibus liberis à iudicio intellectus: secundum est nunquam sic determinari, nisi in virtute alicuius prioris volitionis liberæ, in vi cuius cætera consequuntur, & ab ea participant libertatem.

Dicit fortasse aliquis stante illo iudicio impossibile esse voluntatem non consentire: posse tamen voluntatem tollere iudicium illud: & propterea actum eius esse liberum & non necessarium, sed hæc responsio non satisfacit argumento proposito, sed tacite & implicite admittit illud iudicium esse liberum: alia non posset voluntas auferre illud: non declarat autem per quam voluntatem sit à principio liberum. Neque enim satis est si dicatur esse liberum indirecte, quia voluntas non impeditur illud, tum quia saltem potuit voluntas habere volitionem liberam qua impediret illud iudicium, de qua redit idem argumentum, tum etiam quia licet ad negationem actus fortasse possit sufficere voluntarium indirectum, tamen ad exercitium positium actus liberi & imperati non sufficit, sed necessarius est actus formaliter liber imperans & determinans potentiam. Alia præterea enatio, quæ ex lauello supra sumi potest, non enervat vim argumenti: ait enim, iudicium illud esse liberum radicaliter, quod habet ab intellectu, & non à voluntate, sed hoc non est respondere ad dilemma factum, sed illud eludere, quia esse liberum radicaliter non est aliud quam esse radicem libertatis, quæ est in voluntate, de quo non inquiritur, sed de libertate formali: nã illemet actus intellectus qui est radix actus voluntatis, est verè ac formaliter elicitus à sua potentia, & de illo inquiritur, an ex necessitate, vel cum indifferentia elicitus sit à potentia. Alii respondent distinguendo de iudicio speculatiuo, vel practico, quia non speculatiuum, sed practicum determinat voluntatem. Et hoc aiunt esse liberum, etiam si contingat:

tingat speculatiuum esse naturale. Sed hoc non enervat difficultatem propositam, nam si posito toto iudicio speculatiuo de obiecti convenientia, vtilitate, honestate aut turpitudine, & alijs rationibus aut circumstantijs, iudicium practicum de tali re amanda seu eligenda liberum est, de illo redit totū argumentum factum, à quo nimirū determinetur intellectus ad tale iudicium. Si ab intellectu: ergo intellectus est liber, si à voluntate, quid determinat illam? Atque ita concluditur, primam determinationem liberam voluntatis fieri sine tali iudicio: nullumque esse iudicium omnino determinans voluntatem ad aliquē actum, nisi in virtute prioris volitionis liberæ.

Dicunt tandem aliqui illud iudicium practicum esse liberum ex vi voluntatis amantis illud obiectū: & voluntatem ipsam amare illud obiectum ex vi talis iudicii: atque illos duos actus esse sibi inuicē causas in diversis generibus causarum, quia & voluntas determinat intellectum ut ita practice iudicet, & intellectus determinat voluntatem, ut velit talem rem. Neque repugnat (inquiunt) illa duo mutuo se antecedere & subsequi, quia id fit in diversis generib. causarum. Voluntas enim determinat intellectum efficiēter, intellectus autem voluntatem finaliter: Sed hæc doctrina mihi nō probatur: primum enim nullaratione fundatur, neque ad aliquid est necessaria: & aliunde vix potest mente concipi illa mutua prioritas & motio inter illos duos actus. Et præterea ostendo esse impossibile, nam in omni actu vitali sufficiens applicatio obiecti necessarii ad actum simpliciter, & in omni genere causæ antecedit talē actū. Nec fieri potest ut ipsamet obiecti applicatio, effectus proveniat ab actu ad quem ordinatur: sed iudicium rationis requiritur ad actū voluntatis ut applicans obiectum: ergo impossibile est ut iudicium rationis necessarium ad actum voluntatis effectivē proveniat ab eodem actu. Maior inductione ostendi potest in omnibus alijs actibus vitalibus extra illum de quo agimus. Et ex naturalibus potest sumi argumentum proportionale, quia impossibile est ut agēs, quod passo indiget ut agat, non supponat absolute & in omni genere causæ applicationem passi ad talem actionem, aut quod per ipsammet actionem sibi applicet passum. Et ratio reddi potest, quia agēs est impotens ad agēdum, nisi circa materiam applicatam: ergo impossibile est quod per illam actionē ipsamet applicationem efficiat, sed omnino debet supponere illam. Itē quia alias talis actio ut applicativa passi, non versaretur circa illud ut applicatum, sed ut distans: quod statim declarabitur magis in re de qua agimus.

Minor autē primi syllogismi certa est ex illo principio, quod nihil est volitum quin præcognitum. Quod si quis contendat iudicium rationis non tantum esse conditionem, & applicationem obiecti, sed etiam principium efficiens cum voluntate actum eius, non enervat, sed augeat vim argumenti, nam ex eo magis repugnabit illud iudicium esse effectivē ex motione actus voluntatis, quod ipsummet iudicium dicitur esse principium efficiens talem actum voluntatis. Et confirmatur præterea primò, quia voluntas non applicat aliquam potentiam ad actum suum, nisi volendo illum actum: ergo si voluntas directē applicat intellectum ad illud iudicium, id faciet per actum quo vult ut intellectus id iudicet: quid ergo movet voluntatem ut hoc velit? Nam aliud prius iudicium, an ipsum quod est volendum? si aliud: ergo non determinatur voluntas ad illum actum à iudicio quod vult, sed quod præcedit. Si illud idem: ergo illud iudicium per modum obiecti movet voluntatem, priusquam de illo sit iudicatum villo modo. Et confirmatur secundo, nam alias primus actus intellectus posset esse à voluntate ipsa, quod est contra omnium sententiam fundatam in illo principio: Nihil volitum, quin præcognitum. Et sequela probatur, quia

etiam de primo actu intellectus dici posset esse liberum, & voluntarium ex motione voluntatis, & nihilominus in suo genere esse causam eiusdem actus voluntatis quo ipse est voluntarius. Quod si in primo actu hoc est impossibile, ut re vera est, non est quia est simpliciter primus, sed quia tali modo est causa actus voluntatis, ut ad illum simpliciter & in omni genere causæ præsupponatur: hæc autem ratio procedit in omni alio actu: nunquam ergo fieri potest, ut iudicium intellectus sit liberum per actum voluntatis subsequētem ipsum. Vel aliter fieri non potest, ut voluntas determinetur ad actum liberum per iudicium quod ex eodem actu libero nascitur. Atque ita fit ut vel determinetur per iudicium omnino necessarium, quod repugnat libertati, vel quod determinatio libera nō oriatur ex tali iudicio, quod est intentum.

Questionis resolutio.

Propter has ergo difficultates existimo ad liberam determinationem voluntatis non esse necessariū tale iudicium practicum omnino determinans ipsam. Quod præter discursum factum (qui videtur esse à posteriori, & ab inconuenienti) potest à priori & ex re ipsa declarari, quia iudicium intellectus non movet voluntatem, nisi medio obiecto quod proponit: sed obiectum propositum non semper infert necessitatem voluntati, aut determinat illam ad vnum, neque hoc est necessarium ut voluntas possit in obiectum tendere: ergo nec est necessaria ex parte iudicii, imo nec possibilis talis determinatio. Maior probatur, quia vel iudicium movet tantum ratione obiecti, vel ipsummet ratione sui habet peculiarem efficaciam ad determinandam voluntatem. Hoc posterius dici non potest, tum quia talis efficacia repugnaret libertati voluntatis, ut dictum est, tum etiam quia talis movendi modus est alienus à munere intellectus, qui est illuminare & dirigere ac regulare voluntatis operationes: tum denique quia ille movendi modus est proprius voluntatis, quæ in hunc finem peculiariter data est, ut alias potentias efficiēter moveat quoad exercitium: ergo non potest fieri ut intellectus qui à voluntate efficiēter moveatur, vicissim eodem modo illam moveat. Atque hoc docet expresse D. Thomas 1. 2. quæstione 9. articulo 1. & 3.

Sed obiiciunt aliqui, quia intellectus per imperium practicum efficaciter movet voluntatem ad opus. Respondetur, imperium practicum intellectus, quo quis intelligitur sibi ipsi, vel suæ voluntati imperare non esse aliud à iudicio perfecte practico, & omnino definito cum omnibus circumstantijs. Neque intelligi potest in intellectu actus impulsivus voluntatis, nisi per modum iudicii: sicut respectu aliorum non intelligitur imperium nisi per modum locutionis intimantis quid agendum sit, & quidquid aliud in intellectu fingitur, & gratis asseritur, & explicari non potest quid sit, & est extra rationē intellectus, qui essentialiter & adæquatē est potentia cognoscitiva, & iudicativa, & ideo non potest habere actum nisi per modum apprehensionis vel iudicii. Cum ergo hoc imperiū de quo agimus, non sit mere apprehensio, ut per se constat, non potest esse nisi iudiciū practici. Neq. Arist. aut D. Tho. imperiū rationaliter vnquam declarant quam per modum iudicii omnino practici, ut latius in 1. 2. q. 17. tractatur. Hoc igitur iudicium ex se solum movet ex parte obiecti, ut declaratum est. Quod si interdum videtur efficaciter impellere, solum est in virtute alienius actus efficacis eiusdem voluntatis qui præcessit: nam si volūtas efficaciter proposuit, vel intēdit consequi hunc finē, aut elegit adhibere tale mediū, intellectus nactus occasione hic & nunc iudicat omnino esse hoc faciendū supposita priori voluntate. Et tunc voluntas

VII.

VIII.

tas omnino determinatur, non tam à iudicio, quam à se. Cuius signum est, quia non absolute, sed quasi conditionate determinatur, scilicet si velit in intentione seu electione facta persistere. Vnde si à priori voluntate velit retrocedere, potest, & impedire huiusmodi imperium. Quando autem talis voluntas efficax non precedit, impossibile est, ut imperium intellectus habeat illam vim impulsivam efficacem, alias destrueret voluntatis libertatem, & laus aut reprehensio non esset voluntati sed intellectui attribuenda. Atque hoc tandem fatetur Medina, propter D. Thom. auctoritatem 1.2. q. 17. art. 5.

IX.

Superest probanda altera pars, scilicet, quod voluntas ab obiecto proposito non semper determinetur ad unum, quæ certa est & recepta ab omnibus eamque ex professo probat D. Thom. 1.2. q. 10. artic. 2. Nam perinde est dicere voluntatem non necessitari ab alio, quod non determinari ad unum ab illo, ut probant argumenta superius facta, sed est certum non necessitari ab omnibus obiectis, ergo nec determinari ad unum: igitur quoad exercitium solum in parte ab infinita bonitate Dei clare visi determinatur ad unum, iuxta receptam doctrinam. Quoad specificationem vero à bono in communi aut aliis similibus obiectis, ut infra attingemus. Nō verò ab omnibus, quia non in omnibus apparet aliqua necessaria ratio boni: Vel non apparet talis bonitas, quæ non habeat admixtam vel malitiam, vel incommodum aliquod, aut defectum. Quamvis autem obiectum non sic determinet voluntatem, potest esse ita sufficiens ad excitandam & alliciendam illam, ut ipsa sua libertate determinetur aut feratur in illud, quia si in obiecto representatur aliqua ratio boni, illa est de se sufficiens ad movendam voluntatem, ergo illa determinatio necessaria nō est ut voluntas moveatur.

Responsio ad contraria fundamenta.

X.

EX quo non solum probata est nostra sententia, sed etiam responsum est ad fundamentum oppositæ sententiæ. Ex eo enim, quod voluntas non potest ferri in incognitū, solum habetur, necessarium esse iudicium intellectus, ut voluntas possit eligere, non vero sequitur oportere ut illud iudicium determinet voluntatem ad unum. Quod eleganter dixit Bernard. lib. de Grat. & lib. arb. his verbis, *Est ratio data voluntati ut instruat illam, non ut destruat: destrueret autem si necessitatem illam imponeret, quo minus pro arbitrio suo sese volueret.* Vnde cum in argumento sumitur, necessarium esse ut intellectus prius iudicet quid eligendum sit, ambigua esse potest propositio: nam si sit sensus prius iudicare quid bonitatis, utilitatis, aut convenientiæ habeat medium eligendum & ipsa electio, vera est propositio: si verò sit sensus prius esse iudicandum absolute & omnino hoc esse eligendum, falsa est propositio. Nam reddit hunc sensum, quod pensatis & consideratis omnibus iam hic & nunc est sub aliqua ratione necessarium hoc eligere, & ideo esse omnino eligendum: nulla est autem ratio ob quam tale iudicium sit necessarium ante omnem electionem: imo repugnat hoc libertati electionis, ut ostensum est. Sufficit ergo illud iudiciū quo medium hoc iudicatur utile, & pensatis omnibus aptum ut eligi possit: & idem est de quolibet obiecto bono, quod scilicet iudicetur sufficienter bonum ut amari possit. Nam sicut, ut visus ferri possit in obiectum, non est necesse quod applicetur ut visum, vel ut videndum, sed ut visibile, ita ut voluntas moveatur ab obiecto satis est quod proponatur ut diligibile, quamvis non iudicetur omnino eligendum.

XI.

Quod declaratur primo in divina voluntate & intellectu: nam ut Deus in æternitate sua aliquid extra se determinat ac liberè velit, nō oportet ut ante omnem determinationem liberam præcedat nostrum modo intelligendi in intellectu diuino hoc iudiciū.

Hoc mihi omnino amandum est, aut eligendum: esset enim tale iudicium temerariū ac sine fundamento & in rigore falsum: nam includit quod tale obiectum extra Deum sit ipsi aliquo modo necessarium: solum ergo antecedit iudicium quod tale obiectum sit conveniens aut eligibile: ergo idem intelligendū est in voluntate creata. Secundo confirmatur ac declaratur, nam ut voluntas eligat unum medium, nō est necesse quod ita de illo iudicet intellectus, ut de nullo alio iudicium habeat, quia voluntas solum eget cognitione eius obiecti in quod fertur, ignoratio vero vel inconsideratio alterius obiecti est illi imperitiosa, per se loquendo, ergo si iudicet intellectus hoc medium esse utile, vel eligibile, etiam si simul iudicet aliud esse utile, potest voluntas unum eligere, neque est necesse ut intellectus prius de altero determinat iudicet esse eligendum, imo neque esse eligibile vs alio.

Dices, si iudicium intellectus est indeterminatum: quomodo voluntatis electio esse potest determinata? Respondetur, non posse dici iudiciū indeterminatum quando per illud iudicatur quale sit obiectū, & quam convenientiam vel amabilitatem habeat: sed dici potest vel multiplex iudicium, quando de pluribus obiectis iudicatur qualia sint, vel potest dici determinatum iudicium de obiecto indifferenti, id est non habente necessariam coniunctionem cum voluntate, licet aliquam bonitatem vel convenientiam habeat, & talis determinatio iudicii licet non sufficiat imponere necessitatem voluntati, sufficit tamen ut ipsa pro libertate sua possit se determinare & sequi illud iudicium.

Sed urgebis, nam si unum tantum adest iudiciū, illud omnino sequetur voluntas, quia non habet aliud ad quod se vertat. Si verò ad sunt plura, necessario sequetur illud quod est de utiliori medio, aut meliori obiecto, atque ita semper determinabitur à iudicio. Respondetur in primis, posse esse iudicia de mediis æqualibus: & tunc voluntas nec poterit determinari à iudicio, nec necessario erit suspensa, sed hæc est eius libertas, ut unum possit eligere, & aliud omittere. Quod si hoc non potest, non video quomodo possit dici libera, sed re vera id potest, quia ad hoc est libera, ut possit velle quod bonum est, & non velle quod necessarium non est. Estque illustre exemplar huius libertatis voluntas diuina, quæ inter hanc materiam, & aliam omnino æqualem & similem, & inter hos celos, & alios omnino æquales (& sic de aliis rebus) hos elegit creare præ aliis; quod non potest referri in iudicium inæquale, quia neque ex parte ipsorum, nec ex parte Dei est aliqua ratio qua possit fundari tale iudicium, quod verum sit: est ergo illa præelectio solum ex determinatione libera diuine voluntatis. Rursus etiam quando obiecta vel media iudicantur inæqualia, censeo probabilius (licet minus certum) non determinari voluntatem necessario ad id quod est melius ex vi iudicii. Probatur, quia hoc ipso quod neutrum proponitur ut necessarium potest voluntas utrumque non amare: ergo etiam potest indifferenter amare quodlibet illorum, prætermisso alio. Et in diuina voluntate multis videtur hoc necessarium, quia potuit meliora facere quam fecit, & tamen noluit. Vnde omnes Theologi docent, Dei incarnationem fuisse optimum medium ad redimendos homines, idque necessario iudicasse Deum prius ratione quam illud vellet, nihilominus fante illo iudicio potuisse Deum id non velle, sed aliud. Iudicium itaque de meliori, vel utiliori medio non determinat voluntatem ad illud volendum. Dicit autem ex vi iudicii, quia ex vi prioris actus aut intentionis voluntatis fieri potest, ut omnino determinetur ad eligendum utilius medium, si illa maior utilitas necessaria sit ad consequendum finem prout fuerat intentus: nam tunc iam non est tantum utilius, sed necessarium ad talem intentionem explendam. At si illa maior utilitas non sit necessaria ad intentionem

nem finis iudicium de illa non determinabit voluntatem, ut omnino tale velit medium.

Ex quo tandem constat quid dicendum sit, quando vnum tantum adest iudicium: nam etsi intellectus de vno tantum obiecto cogitet, & illud iudicet esse conueniens & dignum ut appetatur, & quantum potest practice inuitet voluntatem ut illud appetat: adhuc potest voluntas pro sua libertate illud non amare, quia ad non exercendum actum præcisè non indiget alio iudicio, sed satis est, ut per illud, quod homo nunc habet, non iudicet hoc bonum hic & nunc esse sibi necessario diligendum. Vnde potest tunc voluntas vel suspendere actum, vel diuertere intellectum, ne de illo obiecto cogitet, vel applicare illum ut de tali obiecto diligentius inquirat quanta sit eius bonitas, & an habeat coniunctam aliquam malitiam, vel disconuenientiam, ob quam possit non solum non amare illud, sed etiam odisse. Nunquam ergo iudicium ut sic determinat omnino voluntatē, nisi aliqui obiectum ob excellentiam bonitatis eā vim habeat, quod inferius attingemus. In hunc ergo modum optime soluitur tota difficultas proposita, nostraque libertas egregiè defenditur; & dilucide intelligitur quomodo in voluntate formaliter sit, & quomodo ad illam, & ad vsum eius operetur intellectus.

SECTIO VII.

Qua sit radix, & origo defectus causa libera.

Ed adhuc supersunt solvendæ tres difficultates tactæ in quarta ratione proposita in sectione secunda, & confirmationibus eius. Prima est si voluntas pro libito possit velle aliquid contra iudicium rationis, quomodo verum sit dogma illud Philosophorum, & Theologorum plurium, non posse esse defectum in voluntate nisi præcedat in iudicio, ut quod erroneum sit, vel saltem imprudens, & inconsideratum. Quod principium tradidit Aristoteles libro tertio, Ethicor. capite primo 3. & 5. & libro 4. cap. 12. & 13. & libro 7. capite 3. & libro 3. de Anima. text. 5. ex quibus locis sumptum est illud axioma: *Omnis peccatus est ignorans.* Quod etiam Sapiens docuisse videtur Prouerb. 14. dicens. *Errant qui operantur malum.* Et confirmari potest, nam aliàs contingere posset, hominem semper prudenter iudicare per intellectum, & tamen esse vitiosum in voluntate: quod est contra omnem moralem Philosophiam & experientiam.

In hac difficultate Scotus & alii authores non reputant inconueniens concedere, posse esse moralem defectum in voluntate, nullo præexistente defectu in intellectu, quia ad deficiendum moraliter sufficit libertas voluntatis creatæ quidquid intellectus operetur, ut patet ex Scoto in locis supra citatis, cui consentiunt Gabriel & Nominales communiter in 3. distinctione 36. & Almain. tractatu 3. Moralium cap. de Prudent.

Et hanc fere sententiam sequitur Adrian. quod lib. 4. eam vero limitat, vel exponit, dicens, eum, qui male operatur, semper habere iudicium practicum, quo simpliciter iudicat consentaneè ad suum affectum, hoc sibi esse faciendum, seu hoc oportere à se fieri, supposito tali affectu, licet aliàs nihil ignoret, neque erret circa iudicium de omni honestate & malitia obiecti seu operis.

Veritatem hanc limitatio nec videtur consequenter addita, nec plene satisfacere, quia non est necessesse ut omnis prauus affectus voluntatis procedat ex illo iudicio practico, quo aliquid simpliciter iudicatur faciendum consequenter ad priorem affectum. Aut enim ille affectus seu appetitus, qui præcedit ta-

le iudicium practicum, est elicitus à voluntate; aut significat tantum propensionem naturalem, aut etiā habitualement voluntatis. Neutro autem modo necessarium est quod præcedat talis affectus, vel iudicium practicum illi conforme. Sumo enim primam voluntatem prauam, quæ est in homine vel angelo prius bene affecto, & disposito etiam in naturali, vel habituali inclinatione, in eo non præcedit iudicium practicum ex aliqua priori affectione vel mala, vel ad malum inclinante.

Responderi potest, etiam tunc præcedere aliquam inclinationem naturalem, vel elicitam, quæ licet in se mala non sit, tamen quia homo ex illa ita se duci finit, ut non prudenter sed inconsideratè iudicet aliquid sibi esse faciendum vel amandum, potest esse occasio peccandi. Ut v. g. in exemplo quo Adrian. vtitur, si quis habet affectum liberandi hominē à morte, & deinde intelligat non posse illum liberare nisi mentiendo, etiam ille prior affectus actualis & elicitus, non sit malus, potest homo iudicare absolutè, consentaneè ad illum effectum sibi esse mentiendū. Similiter ex naturali amore sui non malo, vel etiam non elcito, iudicat aliquis hoc bonum delectabile sibi esse prosequendum. Atque in hunc modum ante omnem actum malum moraliter, & ante primum affectum prauum præcedit semper illud iudicium practicum, quo aliquod obiectum minus bonum, simpliciter proponitur ut amandū, eligendū, aut preferendum etiā alteri maiori bono: quod iudicium dicitur practice falsum, quia non est conforme appetitui recto.

Sed adhuc superest difficultas, quia nunquam satis probatur, esse necessarium hoc iudicium ita absolutum, ut voluntas moueatur; quod supra dicebam, non esse necessarium iudicium de obiecto amando, sed de amabili, nec de eligendo sed de eligibili, nec semper esse necessarium iudicium comparatiuum (ut sic dicam) scilicet, hoc esse eligibile præ aliis, sed sufficere absolutum, scilicet, hoc esse eligibile aut vtile. Vel si sit comparatiuum, potest esse cum æqualitate, vel cum excessu non simpliciter, sed in tali ratione boni, puta delectabilis, &c. v. g. si ex intentione sanitatis consequendæ quis consulat de duobus mediis, & iudicet utrumque esse aptum & vtile: hoc vero esse honestius, illud autem delectabilius, simulque actu iudicet secundum rationem aut legem virtutis illud esse præferendum: iuxta inclinationem autem corporis aut sensus hoc esse anteponendum: nullum aliud iudicium practicum requiri videtur ut voluntas suo arbitrio eligat aliquod illorū: nulla enim necessitas alterius iudicii explicari potest: nam per illa quæ diximus iam est sufficienter propositum obiectum, & iudicium, solum requiritur ut proponat obiectum, ut supra dictum est ex sententia D. Tho. quæ etiam habet 1. 2. q. 82. a. 4. & optimè qu. 22. de verit. a. 11. ad 5. & ar. 12.

Et potest hoc amplius dedarari, nam hoc iudicium absolutum, hoc est faciendum (ut aduertit Adrianus supra, & est valde notandum ad intelligenda omnia quæ diximus) tres potest habere sensus. Primus est ut solum dicat futuritionem actus, ut cum dicimus Petrum esse eligendum ad Episcopatum; & hic sensus est impertinens ad actiones morales, ut per se constat. Secundus est, ut significet debetum legis, & honestatis. Et hic sensus etiam est impertinens in præsentia, quia clarum est non esse necesse ut omnis qui libere operatur, sic iudicet, aliàs oporteret ad operandum malū habere iudicium hæretici, quale esset iudicare de tali actu, esse faciendum in illi sensu. Tertius est ut significet necessariam consecutionem vnius ex aliis, seu necessariam connexionem subsequenti operis cum priori proposito, vel intentione. Quo modo, qui decreuit vindictam sumere de inimico, oblata occasione statim iudicat esse occidendū. Et hic sensus magis ad rem spectat, tamē etiam videtur euidēs, tale iudicium non semper esse necessariū ad operandum,

V.

VI.

VII.